

Получена: 03.01.2023 г.

Приета: 13.02.2023 г.

СЪОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ МЕСТАТА ЗА РАЗПОЛАГАНЕ НА КЕМПЕРИ И КАРАВАНИ И ДРУГИТЕ МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТНИТЕ ТЕРИТОРИИ

Д. Ников¹

Ключови думи: кемпери, каравани, пространствено планиране, курортни територии, туристическа инфраструктура

РЕЗЮМЕ

Повечето български курорти по Черноморието и по-големите в планините страдат от непланирано презастрояване, докато във вътрешността на страната има много неразработени места с туристически потенциал, които могат да се окажат предмет на инвеститорски и туристически интереси. В този контекст са анализирани научни материали и са направени допълнителни изследвания на автора за съотношението между териториите за разполагане на кемпери и каравани и за т.нар. статични места за настаняване. Регулирането на това съотношение може да създаде възможности на българските курорти като еластичност на материално-техническата база, по-добър климатичен баланс, по-малък риск от свръхтуризъм, по-голяма устойчивост на някои негативни външни влияния. Устройствените планове на териториите с туристически потенциал могат да бъдат използвани като инструмент за регулиране на описаното съотношение.

1. Въведение

Кемперите и караваните формират бързо изменяща се жизнена среда и обобщаващо са наречени мобилни единици за туризъм (МЕТ) [1]. За целите на настоящото изследване

---

¹ Димитър Ников, арх., докторант, кат. „Градоустройство“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ № 1, 1046 София, e-mail: dimitar.nikov@mail.bg

другите места за настаняване, определени от Наредбата за изискванията към категоризираните места за настаняване [2] предвид създадената от тях неподвижна среда за обитаване са наречени статични места за настаняване, за да бъде по-ясно направено сравнение между тях и МЕТ. За временно обитаване с туристическа цел в т. 1, чл. 8 на ЗУТ [3] са определени съответните курортни територии, в които се разполагат местата за настаняване. Тези територии нямат достатъчно механизми за защита от презастрояване (съществува дисхармония между антропогенната и природната среда), което води до съответните неблагоприятни последици. Настоящото изследване разглежда баланса между териториите за описаните по-горе два вида настаняване като възможност за подобряване на обратимостта на въздействието на съвременния човек върху природата и създадените ценности от предишните поколения.

Според Актуализацията на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 година, приета с Решение № 306 на Министерския съвет от 07 май 2020 г., (обн. ДВ. бр. 42 от 12 май):

„Трайно възходящото развитие на националния туризъм е радващ факт, но паралелно с това съществуват сериозни негативни фактори. Това са ... засиленият натиск върху природните ресурси, ... Тези атрактивни, но и силно чувствителни/уязвими територии изискват специално отношение и специална политика за устройство, развитие и опазване поради тяхната специфика. ... Туристическото развитие е свързано с преосмислянето на урбанистичните процеси, протичащи в условията на непрекъснато увеличаване на експлоатацията на природни и антропогенни ресурси.

Негативната страна в развитието на морския туризъм е презастрояването, претоварването на туристическите ресурси, ... замърсяването на околната среда (вкл. водите), ...

Планинският туризъм ... Отрицателните аспекти се свързват с ... дисхармонията между естествената природна среда и антропогенно усвоените пространства, ...

България е на трето място в Европа по брой археологически културни ценности. ...

В страната има 33 археологически и 10 етнографски, архитектурни и исторически резервата. ...

Разкрити са около 1000 некропола и тракийски съкровища. ...

България е сред първите държави в Европа по богатство и разнообразие на хидротермални ресурси и биоклиматолечение. ...

... пространствата на Националната екологична мрежа (НЕМ), с над 1000 защитени територии и обекти, включващи 55 резервата, 344 природни забележителности, 564 защитени местности, 3 национални и 11 природни парка, 35 поддържани резервата ...

Наблюдават се и нежелани процеси като хаотично застрояване с места за настаняване, небалансирано развитие и неблагоустроеност на прилежащите селища ...“. [4].

В устройствените планове съществуват параметри, регулиращи статичните места за настаняване като част от всички сгради в територията, но тези параметри се отнасят за всички сгради в рамките на тези планове.

Териториите за опазване на ландшафта, природните и културните ценности освен законова защита получават и устройствена защита чрез специфични режими в устройствените планове. Може да се приеме, че при определянето на територии за къмпинги и при определянето на транспортните връзки и трафика по тях косвено може да се влияе и на териториите за разполагане на МЕТ. Но това не дава никаква конкретика за съотношението между двата вида настаняване.

За съжаление резултатът от последните 30-ина години е неравномерно, небалансирано развитие на териториите – максимално експлоатиране на ресурсите (природни и антропогенни) на големите курорти до степен, която може да доведе до пълното им унищожаване или наличие на изоставени и/или обезлюдени територии с неизползван потенциал в други райони на страната.

В настоящото законодателство съществува сериозен риск за такива райони – при наличие на инвеститорски интерес неразработени места с туристически потенциал могат да бъдат развити така, че да се повтарят грешките от големите и презастроени курорти.

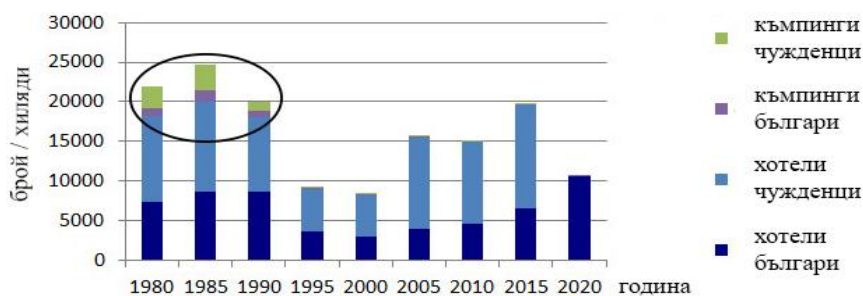
В свое изследване Beyer, Hagemann и Zinganel [5] разглеждат развитието на българските и хърватските курорти, презастрояването в българските и защитата от презастрояване в хърватските. Докато в България те са изградени като държавна собственост и след това са приватизирани, в Хърватия още при изграждането местните общности стават съсобственици на комплексите заедно с чуждестранните инвеститори и държат на запазване на познатия тип туристически продукт.

В България липсва качествена леглова база за развитие на селския туризъм: „Социално-битовите условия в голяма част от селските къщи и принадлежащите дворни места не съответстват на съвременните изисквания“ [6]. Това е един от основните проблеми, възпрепятстващи развитието на селския туризъм в страната.

Необходима е работеща формула, която чрез подходящи регулации в устройствените планове да осигури балансирано пространствено развитие на териториите с потенциал за развитие на туризъм, без презастрояване, а оттам и в страната като цяло.

2. Необходимост от регулиране на съотношението между двата вида настаняване

Българското градоустройство през 70-те – 80-те години на 20-и век гледа на къмпингите като на резерв за бъдещо застрояване [7]. Логично е градоустройството да мисли за такъв резерв, но така не се предлага къде да бъдат преместени къмпингите и, по принцип, местата за този тип настаняване, след като имотите за тях биват застроени трайно.

Фиг. 1. Реализирани нощувки в места за настаняване в България [8, 9]

Тук е много важно да се преразгледат статистическите данни за българския туризъм преди унищожаването на старата мрежа от къмпинги (фиг. 1). Оказва се, че унищожаването на къмпингите е изменило негативно туристическия продукт на българските курорти, съответно е лишило българския туризъм от туристите, които предпочитат мобилни единици и туризма на открито, като цяло.

Изводите от горната статистика се открояват най-силно по българското Черноморие. На практика почти всички къмпинги във и до курортни комплекси бяха унищожени, застроени и презастроени. Логиката на тези процеси е изследвана и потвърдена от Nelson [10] в Австралия, който показва конфликта между ползването на определена територия за МЕТ и желанието на собстваниците на имотите да получат по-голяма печалба.

Нормативните документи в България създават условия законното разполагане на МЕТ да бъде най-вече в урбанизирани територии – в къмпингите. Това е потвърдено и от Александрова [11]. Когато местата за разполагане станат урбанизирана територия, те стават интересни на инвеститорите за застрояване. Както се вижда, ограничаването на възможностите за настаняване основно в урбанизирани територии създава конфликти между двата вида настаняване, предпоставки за унищожаване на къмпингите чрез застрояване на имотите, на които са били и условия за насърчаване на пространственото изражение на свръхтуризма – презастрояването. Липсва защита на териториите за настаняване без трайно покриване на земната повърхност.

Фиг. 2. Слънчев бряг през 70-те и 80-те години на 20 в.
Източник: https://socbg.blogspot.com/2014/08/blog-post_30.html

Фиг. 3. Слънчев бряг около 2017 г.

Източник: <https://unicornbg.com/падението-на-слънчев-бряг-3850.html>

На снимките се вижда северната част на Слънчев бряг през 70-те и 80-те години на 20 в. с къмпингите на преден план (фиг. 2) и презастрояването на техните територии днес (фиг. 3). В същото време не са осигурени нови територии за къмпинги.

Воденска и Асенова [12] определят материално-техническата база на туризма като *„пространствено-еластична в етапа на проектиране – тя може да бъде насочвана териториално от организаторите на туризма. След изграждането си тя става пространствено-консервативна“*. Точно тук е разликата между статичните места за настаняване и местата за разполагане на кемпери и каравани. Като се използва функционалността на МЕТ, може да се осигури еластичност на пространствата за настаняване в тях и по време на реалната експлоатация на местата за тяхното разполагане.

Според Нешков [13]:

„Опазването на природната среда в туристическите райони може да се реализира чрез следните по-важни форми: ...

– Насърчаване на промяната на изоставени и пустеещи територии. Изграждане на туристически съоръжения, които намаляват пренаселеността на масовите курорти и притежават потенциал за икономическо съживяване на упадащи и слабо развити райони“.

Може да се приеме, че думата „съоръжения“ е използвана в най-общ смисъл. Това потвърждава извода на автора [14, 15], че създаването на условия за разполагане на МЕТ може да подпомогне съживяването на изостанали и рядко населени територии и да подпомогне намаляването на риска от свръхтуризъм в масовите курорти.

През 2020 г. екип от изследователи от ifeu – Institut für Energie- und Umweltforschung Heidelberg gGmbH [16] правят изследване на емисиите на парниковите газове на различни форми на почивка и достигат до извода, че туризмът с кемпери и каравани има добър

климатичен баланс. Резултатите от изследванията показват, че спестяването на CO₂ от пътуването с обществен транспорт не успява да компенсира отделянето на десет пъти повече CO₂ при настаняване в хотел, в сравнение с настаняване в кемпер или каравана. Оказва се, че българските курортни комплекси не само са загубили туристи от липсата на възможности за МЕТ, а са станали и много по-вредни за околната среда.

От събраните данни от ECF [17], Statista [18], КОА [19] за Европа и Америка и допълнителни проучвания на автора, кемперите и караваните, съответно и използването им, се увеличават по време на пандемията. Мобилните единици позволяват повече възможности за самоизолация, поддържане на по-голяма дистанция, много по-малък риск от близък контакт с други хора, много по-лесна дезинфекция и подготовка на освободеното място за следващите туристи в сравнение с настаняване в статични обекти. Туризмът с мобилни единици по време на пандемията от Ковид-19 предлага по-добри условия за опазване на човешкото здраве и устойчиво развитие на териториите [20]. Туризмът с мобилни единици се възстановява много по-бързо в сравнение със статичните места за настаняване Евростат [21], Statista [18], КОА [19].

Независимо от заетостта на легловата база, статичните обекти за настаняване въздействат на околната среда през цялата година. Презастрояването като пространствено изражение за свръхтуризма въздейства на околната среда постоянно. При местата за разполагане на МЕТ не е така. Когато ги няма туристите с мобилни единици, местата за тяхното разполагане са възстановени в първоначалния си вид преди разполагането.

Следователно пространственото планиране на българския туризъм, унищожавайки къмпингите и възможностите за разполагане на МЕТ, е намалило устойчивостта на курортите на негативни външни въздействия:

- намаляване на видовете туризъм и промяна на типа туристически продукт;
- намаляване на възможностите за приходи от разнообразието на туристически продукт;
- намаляване на възможностите за опазване на човешкото здраве;
- намаляване на възможностите за опазване на околната среда;
- риск от трайно надвишаване на критичните нива от свръхтуризъм.

Всичко изброено до тук доказва необходимостта от регулиране на съотношението между двата вида настаняване в МЕТ и в статични места за настаняване.

3. Интегриране на двата вида настаняване на различните пространствени нива на планиране

Първо възниква въпросът възможно ли е интегрирането на двата вида настаняване. След това може да се търси съотношение между тях. Приложени са резултати от друго изследване на автора за интегриране на МЕТ в урбанизирана среда, съответно на макро- и микрониво [14].

3.1. Макрониво

Преобладаващата част от териториите със статични места за настаняване са урбанизирани. При тях интегрирането на МЕТ е аналогично на интегрирането в урбанизирана среда.

Ако приложим резултатите от интегриране в урбанизирана среда на макрониво, се оказва, че в курортните комплекси с преобладаващо хотелски сгради и висока плътност и интензивност на застрояване интегрирането на МЕТ е почти невъзможно.

Обратно, интегрирането на МЕТ в рядко населени територии с ниска плътност и интензивност на застрояване подпомага развитието им като:

- увеличава ефективността на инфраструктурата в тези райони;
- увеличава възможностите за развитие на селския туризъм. намалява необходимите инвестиции на дребния бизнес и частните стопани за развитие на селски туризъм;
- увеличава интереса към природни, културни, спортни и др. забележителности в рядко населените територии;
- увеличава възможностите за мобилност на населението в рядко населените територии;
- подпомага съхраняването на структурата от населени места, оттам и запазването на културния пейзаж.

3.2. Микрониво

Към изследването на микрониво, за териториите със статични места за настаняване може да се допълни, че по-доброто интегриране на МЕТ в рядко населени територии може да подобри и ефективността на предлаганите туристически услуги в съществуващите там статични места за настаняване.

Не бива да се пропуска и психологическата нагласа, че двата типа настаняване се предпочитат от различен тип туристи. Следователно не може да се твърди категорично, че събирането на двата вида туристи в един имот ще бъде удачно във всички случаи. Тук може да се приложи опитът от къмпингите, в които има както МЕТ и палатки, така и бунгала или вили в определени отделни зони за различните видове настаняване.

4. Съотношение между двата вида настаняване. Фактори, индикатори, инструменти

Фактори, които могат да влияят на съотношенията между двата вида настаняване:

- наличието и необходимата степен на защита на природни ресурси;
- наличието и необходимата степен на защита на недвижими културни ценности (НКЦ);
- наличието и необходимата степен на защита на съществуващо населено място;
- наличието и необходимата степен на защита на съхранен местен бит и култура;
- наличието на финансов ресурс за строителство на статични места за настаняване и доказана икономическа ефективност при инвестиране;
- други.

В зависимост от тях може да се определи дали да ги има двата типа настаняване и в какво съотношение е най-подходящо да бъдат. Например, в територия със запазени ценни природни ресурси, която е станала привлекателна за туризъм, е възможно да няма никакви статични сгради, всичко да е само с МЕТ. По този начин се създават възможности в определени периоди извън сезона територията да е напълно освободена от антропогенни влияния, за да се възстанови. Обратното – в една много гъсто застроена територия или с много голяма денивелация, освен че няма къде да се разположат МЕТ, те създават проблеми и в транспортния трафик. Там няма как да се развива туризъм с мобилни единици. Разбира се, възможни са и всякакви разновидности между описаните две крайности. Когато това е предварително изследвано, може да се определи съотношение между двата вида настаняване.

Индикатори за мониторинг и регулиране на съотношението между туризма в статични места за настаняване и туризма с мобилни единици:

- съотношение между площта, отредена за единия и другия тип настаняване;
- съотношение между общата застроена площ (ЗП) при статичните места за настаняване и общата заетата площ от МЕТ;
- съотношение между общата плътност на застрояване в териториите със статични места за настаняване и общата максимална плътност на разполагане в териториите с МЕТ;
- съотношение между общата разгъната застроена площ (РЗП) в статичните места за настаняване и общата обитаема площ в МЕТ;
- съотношение между общия коефициент на интензивност (Кинт) в териториите със статични места за настаняване и общия Кинт в териториите за разполагане на МЕТ;
- съотношение между общия максимален брой легла в статичните места за настаняване и общия максимален брой легла в МЕТ;
- реализирани нощувки и други.

Параметрите в устройствените планове може да се разширят, за да включат както параметри за териториите за разполагане на МЕТ, така и параметри за съотношението между тях и териториите за статичните места за настаняване. Например, за територия, за която е доказано, че има по-голям капацитет от този, който може да се постигне при застрояване на всички определени за целта имоти, вместо да се променят параметрите на застрояване, може да се определи допълнително максимално разрешен брой места за разполагане на МЕТ. Съответно с броя на леглата в тях да се достигне определеният капацитет на територията, без да се застроява. Това от своя страна дава възможност при установени грешки в максималния капацитет на територията да се намали броят на туристите, без да се събарят сгради. Друг вариант е в междинен етап от застрояването да се променят параметрите на незастроените територии от възможности за застрояване във възможности за разполагане на МЕТ.

Това може да се постигне с въвеждане на показател покриване на земната повърхност:

- с трайно покриване на земната повърхност;
- без трайно покриване на земната повърхност.

И въвеждане на минимален процент от териториите за курорти, и ваканционни селища без трайно покриване на земната повърхност.

Като „без трайно покриване на земната повърхност“ се счита разполагане на кемпери, каравани, палатки, поставяне на бунгала, контейнери и др. преместваеми обекти по смисъла на чл. 56 от ЗУТ [3], поставени над земната повърхност без фундаментна плоча или друго трайно покритие на почвата под тях.

„С трайно покриване на земната повърхност“ се счита изграждането на сгради извън обхвата на чл. 56 от ЗУТ [3] и преместваеми обекти по смисъла на чл. 56 от ЗУТ [3] с фундаментна плоча или друго трайно покритие на почвата под тях.

На фиг. 4 е показан къмпинг „Къпиновски манастир“. Как ще се промени макросредата, ако някой инвеститор реши да замени къмпинга със статично, масивно застрояване?

При регулирано съотношение между двата вида настаняване, например определяне на 85 % територии без трайно покриване на земната повърхност, къмпингът ще съществува, средата ще се запази в автентичния си вид и ще има гаранции, че няма бъде допуснато презастрояване.

Фиг. 4. Къмпинг „Къпиновски манастир“. Източник: Google Maps

5. Резултати от регулиране на съотношението

От доказаната 10 пъти по-малък въглероден отпечатък на настаняването в кемпери и каравани може да се изчисли с колко ще се промени въглеродният отпечатък на курорта при определено съотношение между двата вида настаняване. Например, при 85 % от територията настаняване с трайно покриване на земната повърхност в статични обекти и 15 % с настаняване без трайно покриване на земната повърхност в МЕТ, при константен брой на леглата и настанените туристи в двата вида настаняване, въглеродният отпечатък се намалява както следва:

$85\% + 1/10 \cdot 15\% = 86,5\%$ в сравнение с настаняване (100 %) само в статични обекти с трайно покриване на земната повърхност.

При обратното съотношение (като в примера с „Къпиновски манастир“):

$15\% + 1/10 \cdot 85\% = 23,5\%$ в сравнение с настаняване (100 %) само в статични обекти с трайно покриване на земната повърхност.

При насърчаване на увеличение на възможностите за разполагане на МЕТ на национално ниво може да се постигне по-нисък въглероден отпечатък на настаняванията в страната като цяло.

От доказаното възстановяване на територия за разполагане на МЕТ извън сезон [22] може да се определи за какъв процент от всички територии за настаняване може да се осигури възможност за естествено възстановяване и съответно за какъв период извън силните туристически сезони.

От доказаната от автора [1] по-малка консумация на вода и електрическа енергия при разполагане на МЕТ в територии без постоянна връзка със статичните мрежи на ВиК и електроразпределение може да се реализира по-малка консумация, при определено съотношение между двата вида настаняване. Например, при:

- Консумация на вода в МЕТ като 1/5 от консумацията на вода в статичните обекти и 85 % от територията настаняване с трайно покриване на земната повърхност в статични обекти, 15 % от територията с настаняване без трайно покриване на земната повърхност в МЕТ, при константен брой на леглата и настанените туристи в двата вида настаняване, консумацията на вода се намалява както следва:

$85\% + 1/5 \cdot 15\% = 88\%$ в сравнение с настаняване (100 %) само в статични обекти с трайно покриване на земната повърхност.

- Консумация на електрическа енергия изцяло от слънчеви батерии на МЕТ и 85 % от територията настаняване с трайно покриване на земната повърхност в статични обекти, 15 % от територията с настаняване без трайно покриване на земната повърхност в МЕТ, при константен брой на леглата и настанените туристи в двата вида настаняване, консумацията на електрическа енергия се намалява както следва:

$85\% + 0 \cdot 15\% = 85\%$ в сравнение с настаняване (100 %) само в статични обекти с трайно покриване на земната повърхност.

При внедряване на слънчеви батерии в статичните обекти за настаняване ще се намали показаната разлика в консумацията на електрическа енергия в двата вида настаняване, но ще се запази разликата при останалите параметри. При насърчаване на създаването на нови видове места за разполагане, без постоянна връзка с ток и вода, може да се постигне намаляване на консумацията им от туризма като цяло.

В Европа е установен по-голям брой на леглата в кемперите и караваните [8, 17] спрямо леглата в статичните места за настаняване. В България има възможности за туризъм с кемпери и каравани, които от 30-ина години не се използват.

При насърчаване на настанявания в МЕТ може да се намали пространственото изражение на свръхтуризма, оттам да се осигури по-голяма реална еластичност на отделния курорт и по-добри възможности за регулиране на броя на туристите от териториите с по-голяма концентрация към територии с по-малка.

6. Заключение

Когато се регулира съотношението между настаняването в кемпери и каравани, и настаняването в статични обекти, се намаляват рисковете от свръхтуризъм, намалява се въглеродният отпечатък на туристическите курорти, подобрява се балансираното и устойчиво развитие на туризма в територията.

Устройствените планове могат да осигурят реализирането и опазването на този баланс с определяне както на параметри в места за двата вида настаняване, така и на подходящо съотношение между тях.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Nikov, D.* Turizmat s kemperi i karavani: Potrebnosti, vazmozhnosti i poslania kam prostranvenoto planirane. // Godishnik na UASG, 2019, 135 – 148.
2. Naredba za iziskvaniata kam kategoriziranite mesta za nastaniavane i zavedeniata za hranene i razvlechenia, za reda za opredeliane na kategoria, kako i usloviata i reda za registrirane na stai za gosti i apartamenti za gosti. 2020.
3. Zakon za ustroistvo na teritoriata. 2022.
4. Aktualizatsia na Natsionalnata kontseptsia za prostranstveno razvitie za perioda 2013 – 2025 godina. 2020.
5. *Beyer, E., Hagemann, A., Zinganel, M.* Holidays after the Fall. Seaside Architecture and Urbanism in Bulgaria and Croatia, Berlin, Jovis Verlag GmbH, 2013.
6. *Nikolova, M., Linkova, M.* Barieri pred razvitiето na selskia turizm v Bulgaria. Dialog, (5), 2009.
7. *Avramov, I., Dimova, G.* Kampingi i moteli. Sofia, DI Tehnika, 1972.
8. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/icts?lang=en&subtheme=tour.tour_inda.tour_occ.tour_occ_n&display=list&sort=category, Eurostat, poseten na 27.12.2022.
9. // Godishnik na NSI. Sofia, 2021.
10. *Nelson, K.* Caravan Parks as Social Housing: The Tensions between Public Goals and Private Interests in Brisbane, Australia, Planning, Practice & Research, 2008, 23(4), 479 – 494.
11. *Dimova-Aleksandrova, E.* Savremenni kampingi – ustoichiv turizam i byagstvo v prirodata. IXth International Scientific Conference on Architecture and Civil Engineering ArCivE 2019, Varna, Sbornik dokladi 2019, str. 236 – 245, ISSN 2367-7252.
12. *Vodenska, M., Asenova, M.* Vavedanie v turizma. Sofia, Matkom, 2011.
13. *Neshkov, M., Marinov, St., Kazandzhieva, V.* Vavedenie v turizma. Varna, Nauka i ikonomika, IU – Varna, 2014.
14. *Nikov, D.* Turizmat s kemperi i karavani: Vazmozhnosti za razvitie v urbanizirana sreda. IXth International Scientific Conference on Architecture and Civil Engineering ArCivE 2019, Varna.
15. *Nikov, D.* Turizmat s kemperi i karavani: Vazmozhnosti za opazvane na nedvizhimi kulturni tsennosti. XX International Scientific Conference by Construction and Architecture BCY'2020.

16. Bergk, F., Biemann, K., Kämper, C., Kräck, J., Knörr, W. Klimabilanz von Reisen mit Reisemobilen und Caravans. Heidelberg, 2020.

17. ECF. European Caravan Federation, <http://www.e-c-f.com>, poseten na 27.12.2022.

18. Statista. Number of nights spent camping or in caravans in Great Britain in 2019, by type, <https://www.statista.com/statistics/505369/nights-spent-in-caravans-great-britain/>, poseten na 17.04.2022.

19. Kampgrounds of America (KOA). North American Camping Report, <https://koa.com/north-american-camping-report/>, poseten na 16.4.2022.

20. Dimova-Aleksandrova, E. Savremennite kampingi – ustoičiv turizam po vreme na pandemia. Xth International Scientific Conference on Architecture and Civil Engineering ArCivE 2021, Varna, Sbornik dokladi 2021, str. 168 – 177, ISSN 2367-7252.

21. Eurostat. Did camping become more popular in 2020?, <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210401-1>, poseten na 26.2.2022.

22. Marcenaro, R. Mobile city. Milan: FrancoAngeli, 2011.

CORRELATION BETWEEN CARAVANS AND MOTOR CARAVANS DEPLOYMENT PLACES AND OTHER ACCOMMODATION PLACES IN RESORT TERRITORIES

D. Nikov¹

***Keywords:** caravans, motor caravans, mobile homes, recreation vehicles, spatial planning, resort territories, tourism infrastructure*

ABSTRACT

Most of the Bulgarian seaside resorts and bigger mountain resorts suffer from unplanned overdevelopment. On the other hand, there are many undeveloped places with tourism potential in the middle of the country, which might be a subject of investors' and tourism interests. In this context scientific materials have been analysed and additional research made by the author about the ratio between territories for caravans and motor caravans deployment and these determined for static accommodation. The regulation of this correlation might create possibilities for Bulgarian resorts as elasticity of the material and technical base, better climate balance, less risk of over-tourism, greater resistance to some negative external influences. The development plans of territories with tourist potential can be used as an instrument for regulation of this correlation.

---

¹ Dimitar Nikov, Arch., PhD student, Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenki Blvd., Sofia 1046, e-mail: dimitar.nikov@mail.bg